

Greijdanus richt eigen onderzoekswerkplaats in

Lectoraat, practoraat... auctoraat!

Onderwijsinnovatie kan op verschillende manieren plaatsvinden, zoals we in eerdere afleveringen van deze serie zagen: door wetenschappers binnen de school te halen, een methode als Lesson Study te volgen of door aansporingen vanuit school- of stadsbesturen, zoals in Leiden gebeurt. Maar je kunt ook een auctoraat oprichten: een eigen onderzoeksplek, zoals bij het Greijdanus in Zwolle.

“Deze les ging over luiers”, vertelt docent Hans Vogelzang van Greijdanus Zwolle, terwijl hij de koolstofketens van het digibord verwijdert en de laatste leerlingen uitzwaait. “De opgave was hoe je luiers beter vocht kunt laten absorberen en tegelijkertijd vochtafstotend kunt maken.” Vogelzang is docent scheikunde, nlt en anw, maar is daarnaast onlangs aangesteld als auctor van het Greijdanus, waarmee hij de komende jaren iets minder dan de helft van zijn werktijd zal vullen. “Binnen een auctoraat zet je systematisch onderzoek op vanuit je school”, legt hij uit. “Als auctor ben je het boegbeeld, de inspirator en de motor van dit onderzoek.”

Een auctor, zo legt hij uit, is verantwoordelijk voor de ontwikkeling, verspreiding en toepassing van nieuwe kennis rond een vraagstuk. “Je stimuleert, doet en coördineert

thematisch praktijkgericht onderzoek en draagt zo bij tot de professionalisering van docenten en onderwijsontwikkeling binnen het vo.”

Een auctoraat, vervolgt beleidsadviseur en een van de initiatiefnemers Mathilde Templeman-Lam, is het equivalent van de practoraten in het mbo en de lectoraten en professoraten binnen het hbo en het wo (zie kader). “In een auctoraat gaat het om de eigen vragen binnen het voortgezet onderwijs, waarbij je vanzelfsprekend ook verbindingen met denkers van buiten zoekt. Maar de

GREIJDANUS

Greijdanus heeft vestigingen in Zwolle, Hardenberg, Meppel en Enschede. Daar geven circa 500 medewerkers les aan meer dan 4000 leerlingen, van vmbo tot vwo. De hoofdvestiging is in Zwolle. De school is vernoemd naar Saekle Greijdanus (1871-1948), een theoloog van gereformeerden huize die aan de VU in Amsterdam promoveerde en zich vooral bezighield met het Nieuwe Testament. Zijn oratie bij zijn inauguratie als hoogleraar in 1917 ging over schriftgeloof en exegese.

‘We zeiden meteen: dat gaan we zelf doen!’

vragen en antwoorden komen vanuit je eigen school en het onderzoek vindt daar ook plaats.”

BALLETJE ROLT

Tempelman-Lam raakte betrokken bij de opzet van het auctoraat toen ze nog een vaste betrekking bij het Greijdanus had (inmiddels is ze zelfstandig adviseur en projectleider – ook nog steeds bij haar oude werkgever). Via de VO-raad hoorde ze over een idee voor de oprichting van onderzoeksplekken en zo begon het balletje te rollen.

“We zeiden meteen: dat gaan we zelf doen!”, zegt Martin Jan de Jong, bestuurder van Greijdanus en eveneens initiatiefnemer van het auctoraat. “We zochten al langer naar verdieping in de vorm van onderzoek, en we hadden iemand binnen onze organisatie op het oog die net bezig was te promoveren – dat was Hans Vogelzang.” (Vogelzang promoveerde in november op de leeropbrengst van de scrum-methode in het scheikundeonderwijs; zie kader.) “Hans zag dat gelukkig zitten en toen zijn we met z’n drieën teksten gaan schrijven. We wisten meteen wat het thema en het onderzoeksobject van dit auctoraat zou moeten zijn: brede vorming. Daar zijn we binnen Greijdanus al lang mee bezig en dat wilden we van een steviger ondergrond voorzien.”

SPEERPUNT

‘Brede vorming’ (zie kader) is een belangrijk speerpunt binnen het Greijdanus. Het is een breder en dieper begrip dan ‘burgerschap’, ook al omdat Greijdanus een school is met een sterke eigen, christelijke, identiteit. Uitgangspunt is volgens De Jong dat een school zich niet alleen zou moeten richten op de cognitieve ontwikkeling van leerlingen, maar juist ook op hun persoonlijke, maatschappelijke en spirituele groei richting volwassenheid.

“Jongeren doen tijdens hun schoolloopbaan allerlei ervaringen op waardoor ze zich kunnen vormen”, zegt De Jong. “Daar moet je als school richting aan geven en instrumenten voor aanreiken. Voor ons is vorming een thema dat breed is en waar heel veel onder hangt: heel de mens, in zijn relatie tot zichzelf, tot de wereld om zich heen en zijn relatie tot God. Brede vorming gaat bij ons over wat is en wat hoort, over hoe de wereld in elkaar steekt, en dat je daar ook morele opvattingen over kunt hebben.”

Acht jaar geleden besloot Greijdanus deze brede vorming verder uit te werken: eerst op beleidsniveau, later ook in het dagelijkse onderwijsprogramma. “De vraag is natuurlijk hoe je brede vorming in je school onderbrengt”, zegt Tempelman-Lam. “Als je met elkaar afsprekt dat vorming belangrijk is maar leerlingen vervolgens alleen blijft afrekenen op examencijfers, dan geef je verschillende signalen af. En dat wil je niet.”

Tempelman-Lam deed onderzoek naar de kracht van de verhalen van vormen en structuren binnen het onderwijs. “Ik kwam er al snel achter dat wat we associëren met onderwijs – klassen, niveaus, docenten – in de praktijk veel machtiger is dan wat wij misschien wel als de werkelijke waarde van onderwijs nastreven. Dus als je als school

‘Als je met elkaar afsprekt dat vorming belangrijk is maar leerlingen vervolgens alleen blijft afrekenen op examencijfers, dan geef je verschillende signalen af. En dat wil je niet’

AUCTORAAT

Een auctoraat is een plek (‘werkplaats’) binnen de schoolmuren van het voortgezet onderwijs waar een onderwijsmedewerker – vaak met partners – onderzoek kan doen naar effecten van onderwijsvernieuwingen, -praktijken en -ontwikkelingen. Dat onderzoek vindt dus plaats in de school, door een onderwijsdeskundige die verbonden is aan de school, en is geworteld in de alledaagse schoolwereld. Zoals een lectoraat een leerstoel is binnen het hbo, en een practoraat binnen het mbo nieuwe beroepspraktijken verkent en ontwikkelt, zo moet het auctoraat innovatie binnen het voortgezet onderwijs bewerkstelligen. In de werkplaats wordt gewerkt aan het creëren van geschikte onderwijscontexten, die beschouwd worden als vormende praktijken

in de school. Dit gebeurt door:

- het ontwikkelen van geschikte content (of het geschikt maken van bestaande content) voor onderwijs met het oog op de vorming van jongeren;
- het ontwikkelen van geschikte pedagogiek en didactiek;
- het ontwikkelen van een passende context. De werkplaats is de plek waar de kennis van het auctoraat in de praktijk gebracht wordt. Het is zowel een ideeënbank als een vraagbaak voor collega’s in het voortgezet onderwijs (binnen Greijdanus en bij andere vo-scholen).

www.auctoraat.nl

BREDE VORMING

‘Brede vorming’ is de term die bij het Greijdanus gebruikt wordt voor wat anderen misschien persoonsontwikkeling, burgerschap of ‘Bildung’ noemen: kennis en ervaring die minder op de cognitieve ontwikkeling van leerlingen gericht is en meer op hun persoonlijke, sociale en spirituele ontwikkeling.

Op de website van de school legt docent en auctor Hans Vogelzang uit wat Greijdanus onder ‘brede vorming’ verstaat. “Waarom ga je naar school? Je wilt een diploma halen. Helemaal waar, en toch is dat niet het hele verhaal. Je doet op school nog meer. Je leert jezelf beter kennen en je ontdekt je talenten. Je ontdekt op welke manier de samenleving in elkaar zit en hoe jij een positieve bijdrage kunt leveren. Je maakt kennis met verschillende soorten mensen en culturen. Zo draagt de school bij aan jouw vorming tot volwassene, want met alleen een diploma red je het niet in de samenleving.”

daadwerkelijk brede vorming nastreeft – wat mij betreft op hetzelfde niveau als de cognitieve vaardigheden van leerlingen – dan moet je in je organisatie en structuur ook dingen veranderen.”

GEREFORMEERD ONDERWIJS

Dat Greijdanus brede vorming zo serieus neemt, komt volgens beleidsadviseur Tempelman-Lam ook doordat datgene wat twintig jaar geleden heel natuurlijk was – een sterke verbinding tussen de identiteit van de leerlingen, hun ouders en de school – inmiddels niet meer zo vanzelfsprekend is. “We moeten zoeken naar nieuwe vormen van veiligheid voor iedereen.”

“We helpen jonge mensen bewust te worden van wie ze zijn en wat de liefde van God daarmee te maken heeft”, zegt De Jong. “In een maatschappij die vol verwarring is, kun je in ieder geval proberen met elkaar een eigen

‘Als auctor ben je het boegbeeld, de inspirator en de motor van het onderzoek’

wereld- en zelfbeeld te vormen, zodat je een steviger basis krijgt.” Daarbij speelt mee dat gereformeerden niet langer in hun eigen zuil leven. “Vroeger kende je elkaar en deed je wat de anderen deden. Maar dat is weggevalen. Daarom moeten we opnieuw bepalen wie we zijn en wat we vinden. Niet alleen wij als school, maar ook de jongeren en hun ouders. Waar staan we met z’n allen voor? Waar willen we heen? Dat zijn de vraagstukken die we met brede vorming aankaarten en vormgeven.”

VLIEGWIEL

Bij Greijdanus zullen vorming en burgerschap niet snel als apart vak worden gegeven, maar lopen deze onderwerpen ‘dwars door alle vakken heen’, zoals Vogelzang uitlegt. “Bij mijn scheikundelessen kan het gaan over plastic soep, een thema waar ik leerlingen mee aan de slag laat gaan en waar ik ook nog bijvoorbeeld een berekening van de ‘atom efficiency’ aan kan vastknopen. Daardoor kun je zowel cognitieve vaardigheden als begrip voor natuur en omgeving ontwikkelen, zeker als je ze laat reflecteren op hun eigen rol bij dit thema.”

Deze invulling van de ideeën rond brede vorming is al flink ingeburgerd op Greijdanus, vertelt De Jong, en dat maakt Vogelzangs rol als auctor ook makkelijker. “Een groep collega’s heeft al geïnventariseerd wat we nu aan brede vorming doen”, zegt Vogelzang. “Er zijn studieplanners en een deel van programma met allerlei vormingsopdrachten is klaar. Dat hoeft ik dus niet meer te doen. Mijn taak als auctor wordt om dit allemaal bij elkaar te brengen, met mensen in gesprek te gaan en deze kennis te delen met anderen. Ik fungeer als een soort vliegwiel.”

‘Mijn taak als auctor wordt om alles bij elkaar te brengen, met mensen in gesprek te gaan en deze kennis te delen met anderen. Ik fungeer als een soort vliegwiel’

'De vragen en antwoorden komen vanuit je eigen school en het onderzoek vindt daar ook plaats'

De volgende stap in zijn auctoraat is te bepalen hoe effectief datgene is wat Greijdanus bereikt heeft op het gebied van brede vorming. "Halen we onze doelen? Wat beogen we eigenlijk? Hoe kunnen we dit meten? Daar komt mijn promotieonderzoek weer om de hoek kijken."

Het auctoraat, zo vat Vogelzang samen, kan laten zien wat de effecten zijn van vormende ervaringen in de huidige structuur. Tegelijkertijd kun je er ook mee onderzoeken wat je met andere vormen – zoals scrum – binnen dit thema kunt doen. "Uiteindelijk gaat het om het openbreken van bestaande structuren. Innovatie dus." Het einddoel van het auctoraat, zo verwoordt Tempelman-Lam, is het ontwikkelen, implementeren en evalueren van vormende praktijken "waarmee onze kennis over vorming en het effect daarvan op jongeren, medewerkers en de context van de school zal worden verrijkt."

SAMENWERKING

Het Greijdanus-auctoraat vindt weliswaar plaats binnen de eigen muren, op eigen kracht en met eigen financiering, maar er zal ook worden samengewerkt, onder andere met de VO-raad, Verus (vereniging voor katholiek en christe-

lijk onderwijs), SLO en allerlei practorataten, lectoraten en didactoraten in Nederland. "Dat is vooral de taak van Mathilde en mij", zegt De Jong. "Hans doet het auctoraat; wij zijn de kwartiermakers die proberen de buitenwereld erbij te betrekken."

Er zijn vijf of zes plekken binnen het voortgezet onderwijs waar mensen ook dit soort initiatieven hebben ontwikkeld, zegt Vogelzang. Een van de betrokkenen is Arantes Biekman van het Mundus College in Amsterdam. "Met hem hebben we contact en gaan we ook ervaringen uitwisselen. Ik hoop dat we die ervaringen op zeker moment in elkaar kunnen schuiven en het liefst onder dezelfde vlag kunnen plaatsen." Dat er niet allemaal op dezelfde manier wordt onderzocht, is volgens Vogelzang een voordeel. "We zullen moeten ontdekken wat de beste methode en de beste vorm is."

Het bijzondere van het Greijdanus-auctoraat is volgens de drie betrokkenen dat het een heel systematische vorm van onderzoek binnen het voortgezet onderwijs is. "En dat het over brede vorming gaat", zegt De Jong. "Die combinatie is uniek." <

PROMOTIEONDERZOEK: SCRUMMEN WERKT

In november 2020 promoveerde Greijdanus-auctor Hans Vogelzang aan het ICLON van de Universiteit van Leiden op het proefschrift *Scrum in secondary chemistry education: a methodology to support teachers and to scaffold students*. Vogelzang onderzocht of de invoering van de scrum-methodologie leerlingen en docenten ondersteunt tijdens scheikundelessen. Scrum is een projectmanagementhulpmiddel dat veel in het bedrijfsleven wordt gebruikt, en ook meer en meer binnen het onderwijs. Vogelzang paste de methode aan voor het scheikundeonderwijs en testte deze vervolgens met een aantal docenten in de klas.

Het onderzoek liet zien dat leerlingen die deelnamen aan scrum-classes gerichter bezig waren met hun eigen leerproces. Ze scoorden dan ook hoger op toetsen dan leerlingen uit de controlegroep die niet gescrum hadden. Uit nader onderzoek bleek dat het effect van scrum nog verder kan worden versterkt als docenten beschikken over een rijk repertoire aan didactische en pedagogische vaardigheden. Vogelzang concludeerde dat je met scrum omstandigheden kunt creëren waardoor docenten dit soort vaardigheden directer en gerichter kunnen inzetten.

Advertentie

Op weg naar een goed rooster

anna ontzorgt
Beter Onderwijs

1 Stap 1: Kijk vooruit
2 Stap 2: Keuzepakketten
3 Stap 3: Prognoses
4 Stap 4: Lessenverdeling
5 Stap 5: Beschikbaarheid

Meer weten, of hulp nodig bij uw roostering? Neem contact op met Anna Ontzorgt: 085 0220 778 - info@annaontzorgt.nl